

A vállalkozások és a rejtett gazdaság A magyarországi vállalatok véleménye alapján

- Összefoglaló -

Tartalomjegyzék

ÖSSZEFOGLALÁS	5
BEVEZETÉS	16
A VÁLLALKOZÁSOK VÉLEMÉNYE A REJTETT ÉS A SZÜRKE GAZDASÁGRÓL	19
Vállalkozások a magyarországi bér-, adó- és járulékrendszerről	20
A rejtett gazdaság súlya és formái a vállalkozások körében	27
Legális költségcsökkentő eljárások	30
Rejtett gazdaság a megrendelések piacán, az erőfölény a kapcsolatokban	38
A nem legális költségcsökkentő eljárások	41
A kötelezettségekkel kapcsolatos késések és mulasztások	43
A vállalati attitűdök, vélemények a rejtett gazdaság visszaszorításáról	46
A GAZDÁLKODÁS JELLEMZŐI ÉS A REJTETT GAZDASÁG	53
A vállalkozások gazdálkodási jellemzői	53
A rejtett gazdaság sajátosságairól	67
TÁBLÁZATOK	73
A FELVÉTEL KÉRDŐÍVE	97
A MINTA ÖSSZETÉTELE	102
MÓDSZERTANI MEGJEGYZÉSEK	104
FELHASZNÁLT IRODALOM	105
JEGYZETEK	108

Összefoglalás¹

A gazdálkodó szervezetek **a rejtett gazdaság egyik legfontosabb indokának az élő- és holt-munka közterheit tartják**. Az adó- és járulékterhek mellett a versenyképességet is jelentősen befolyásoló bérterheket pedig mindenképpen túlzottnak találják. A munkajövedelmekhez kapcsolódó adókat és járulékokat egybevéve a nettó bérhez viszonyított 23%-os munkáltatói bérterhet tartanak elfogadhatónak a nemzetgazdaság egészében általában és saját ágazatukban egyaránt. Míg a bérterheket túlzottnak, a béreket viszont alacsonynak tartják a vállalatvezetők. A versenyszférában például átlagosan 79%-kal nagyobb béreket szeretnének a jelenleginél.

A magyarországi vállalatok - ahogy feltehetően más országokban is - összességében ambivalensen, de átlagosan inkább negatívan vélekednek a hatályos adórendszerről. A cégek 14%-a szerint egyáltalán nem megfelelő a magyar adórendszer, és további egyharmaduk (32%-uk) is kritikus e tekintetben. Kedvező

véleményen jóval kevesebben vannak: 16%-uk szerint általában megfelelő a magyar adórendszer, míg csupán 1%-uk szerint azonosak e téren teljes mértékben az ország makrogazdasági érdekei a vállalatok érdekeivel.

A jelenlegi terheknél alacsonyabbakat tartanának reálisnak a magyarországi vállalatok vezetői, átlagosan 15%-os ÁFA-kulcsot vélnek a jelenlegi gazdasági körülmények között megfelelőnek, és szerintük ugyancsak 15%-os lenne a jövedéki adó reális mértéke.

Valamennyi adóterhet - így a társasági adót, az iparüzési adót, a környezetvédelmi és egyéb adókat - egybevéve a hazai vállalatvezetők **összesen és maximálisan 18%-os adóterhelést tartanának elfogadhatónak** általában és saját gazdasági ágazatukban egyaránt.

A cégek vezetőinek csaknem fele (46%-a) azt a véleményt vallja, hogy a jelenleg hatályos verseny-törvények csak közepes mértékben érvényesülnek, míg egynegyedük ennél szkeptikusabb. 17% azoknak a cégeknek az aránya, amelyek szerint többnyire nem, és 8% azoké, amelyek szerint egyáltalán nem érvényesülnek ma Magyarországon a "versenyszabályozás" törvényi előírásai. A vállalatok együtöde viszont inkább optimista: 17%-uk úgy véli, többnyire, míg csupán 2%-uk szerint teljes mértékben érvényesülnek ezek az előírások.

Az adórendszerrel kapcsolatosan sokféleképpen megfogalmazható és minősíthető vélemények, és az adók reális mértékére vonatkozó elképzelések ismeretében nem meglepő, hogy **meglehetősen általános a vállalatok adócsökkentési, adóelkerülési igyekezete**. A vállalatvezetők több mint fele szerint ez a jelenség rendkívül elterjedt a magyar gazdasági életben: 17%-uk teljesen általánosnak, 37%-uk pedig többnyire jellemzőnek tartja. További egyharmaduk úgy véli, az adócsökkentési igyekezet közepes mértékű a magyar vállalkozások körében, és csak egytizedük tartja a közepesnél kevésbé jellemzőnek ezt a fajta gazdasági viselkedést. A vállalkozások 7%-a szerint többnyire nem jellemző a magyar vállalatokra a folyamatos adóelkerülési igyekezet, míg 2%-uk szerint ez a magatartás egyáltalán nem a magyar vállalatok sajátja.

Az adórendszerrel adott vegyes vélemények ellenére a vállalatvezetők többsége (53%-a) szerint semmilyen körülmények között nem hághatja át egy vállalkozás a gazdasági törvényeket, szabályokat. A vállalkozások 3%-a szerint, ha létüket veszély fenyegeti, és a fennmaradásuk érdekében szükséges, akkor meg lehet szegni a szabályokat, 1%-uk szerint pedig elég az is, ha a cég érdeke ezt kívánja. 3%-uk úgy véli, hogy bárhol ahol erre lehetőség van, figyelmen kívül lehet hagyni az előírásokat, míg 1%-uk szerint egyszerűen nem lehet kikerülni a törvényszegést. Rajtuk kívül feltételezhetően a különböző törvényszegési formákat, lehetőségeket, területeket említők egy része is megengedhetőnek tartja ezt a gazdasági magatartást, míg más részük csak mint általa ismert (de nem feltétlenül megengedhető) példát említette ezeket. Erre utal a cégeknek az az 5%-a, amely szerint kiskapuk, joghézagok esetében történhet meg a gazdasági szabályok áthágása.

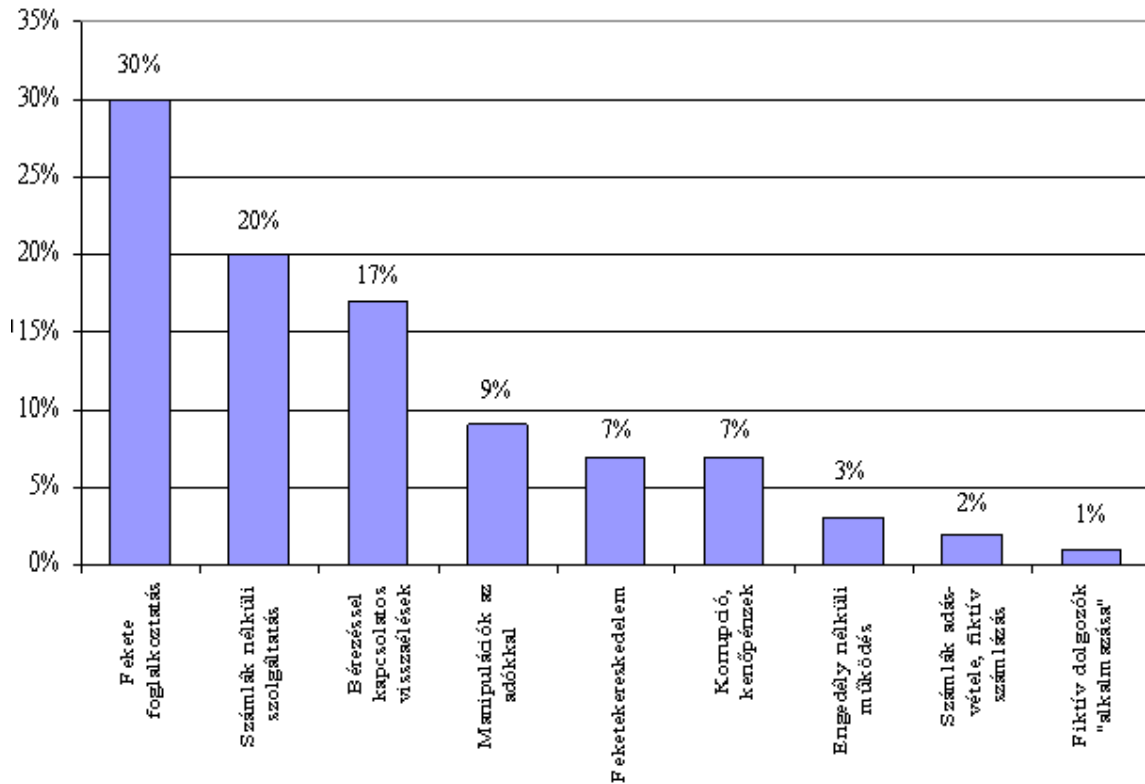
A vállalkozások vezetőinek többsége (58%-a) úgy véli, hogy saját gazdasági ágazatában működik a rejtett gazdaság. Csak 37%-uk zárja ki ezt a lehetőséget.

A termelő ágazatokban a cégek 54%-a számolt be arról, hogy szűkebb gazdasági környezetében, saját ágazatában jelen van a rejtett gazdaság, míg a széles értelemben vett szolgáltató ágazatok vállalatvezetőinek 64%-a állította ugyanezt.

A saját ágazatában a rejtett gazdaság jelenlétével kapcsolatban **a cégek 30%-a említette a bejelentés nélküli foglalkoztatást**, és 17%-uk a bérezéssel kapcsolatos különböző visszaéléseket. Minden ötödik, a saját cége ágazatában törvénytelen gazdasági tevékenységet feltételező vállalatvezető említette a számlák nélküli forgalmat, vagy azt, hogy más termék, szolgáltatás kerül a számlára, mint az adott gazdasági aktus tényleges tárgya. Viszonylag sokan, minden tizedik cég utalt még általában az adócsalásokra, illetve ennek különböző formáira, és csaknem ennyien "tudnak" korrupciós ügyekről is tevékenységi köreikben.

1. ábra

A rejtett gazdaság egyes formáinak aránya
(a vállalkozások véleménye szerint)

Forrás: ECOSTAT

Megjegyzés: Az egyes spontán válaszokat említők %-os aránya azok között, akik szerint működik ágazatában a rejtett gazdaság.

A saját ágazatukban rejtett gazdasági tevékenységet feltételezők szerint ágazatukban **az összes gazdasági tevékenység csaknem egynegyede (24%-a) összefügg a rejtett gazdasággal**. Az összes vállalatvezető a magyar gazdaság esetében 30%-ra teszi ezt az arányt.

A vállalkozások szerint a rejtett gazdaság által leginkább "fertőzött" területek közé az építőipar és a kereskedelem-vendéglátás tartozik. Mindkét gazdasági ágazatról a cégek körülbelül négytizede gondolja, hogy ezekben a legjellemzőbb a rejtett gazdaság előfordulása. Minden más területet lényegesen kisebb arányban említettek a vállalkozások. Összességében 17%-uk állította, hogy a személyi szolgáltatások területén, 13% szerint pedig a mezőgazdaságban különösen gyakoriak a nem, vagy nem teljesen legális gazdasági aktusok. A cégek egytizede említette ebben az összefüggésben az ipart.

A vállalatvezetők szerint igen magas, **átlagosan 44% azon vállalatok aránya, amelyek részt vesznek a rejtett gazdaság valamilyen formájában**. Abban az esetben, ha ennek - a rejtett gazdaságban való részvételnek - semmilyen negatív következményét nem éreznék a hazai vállalatok, 71%-uk folytatna nem legális tevékenységet is a becslések alapján.

A vállalkozások részvétele a rejtett gazdaságban az esetek túlnyomó többségében természetesen csak kiegészíti legális tevékenységüket. A határ azonban nem mindig egyértelmű. A munkaerőköltségek csökkentésének törvényes módjai időnként csak alkalmat jelentenek a további, nem legális "trükkök" megvalósításához. Más esetekben egyáltalán nem beszélhetünk a szó szoros értelmében törvényteleniségről, vagy szabály-szegésről, noha a költségcsökkentés módja sok esetben kétségkívül hátrányos a munkavállalóra nézve, és a törvényalkotó elképzeléseivel, a jog szellemével ellentétes. Amíg a munkavállalót csak minimálbéren vagy részmunkaidőben veszik fel - noha munkája alapján magasabb bér illetné - addig a törvény betűje sem sérül.

A vállalatvezetők **leggyakoribbnak a minimálbéren történő alkalmazást tartották**. Véleményük szerint a felsorolt módszerek közül csak ez 46%-ban járul hozzá a bérjárulékok csökkentéséhez. Az alkalmazotti

munkaviszony kiváltása vállalkozói munkavégzéssel bizonyult a második legfontosabb bérjárulék-csökkentési eszköznek, ennek súlyát 27%-osra becsülték a vállalatok. A részmunkaidőben történő foglalkoztatás (15%) és a mindig új próbaidős alkalmazottak felvétele (12%) körülbelül hasonló, de mindkettő az előző technikáknál lényegesen kisebb mértékű gyakorlat.

A vállalkozások összességben meglehetősen elterjedtnek tartják ezeket a technikákat. A cégek csaknem fele (47%) többnyire jellemzőnek véli ezeket a bérjárulék-csökkentési módszereket a magyar gazdaságban, míg további 11%-uk teljesen általánosnak, minden vállalatra jellemzőnek gondolja. Így tehát 10 cégből csaknem hat magyar gazdaság többé-kevésbé domináns jellemvonásának tartja, hogy a vállalatok ilyen technikákkal igyekeznek csökkenteni a munkaerőköltségekkel kapcsolatos terheiket.

A vállalkozások saját ágazatukban kisebbnek gondolják az ilyesfajta költségcsökkentő eljárások súlyát. A gazdasági és vállalatvezetők 34%-a szerint többnyire jellemző saját ágazatukban az ilyen típusú költségcsökkentés, míg 8%-uk teljesen általánosnak tartja. A cégek 42%-a szerint meglehetősen általános, hogy ágazatuk vállalatai minimálbéren történő alkalmazással, az alkalmazotti tevékenységek vállalkozói munkával való kiváltásával, részmunkaidős vagy próbaidős alkalmazottak felvételével csökkentik bérterheiket. További háromtizedük (29%-uk) közepesen elterjedtnek tartja ezt a gyakorlatot. A vállalatok egynegyede ennél kisebb súlyt tulajdonít ennek: 15%-uk úgy véli, többnyire, 9%-uk pedig, hogy egyáltalán nem jellemző saját ágazatára az ilyen gyakorlat.

A bérterhek csökkentésének egy másik gyakori módja a különböző, béren kívüli juttatás. A listát a természetbeni juttatások, mindenekelőtt a különböző formákban nyújtott étkezési hozzájárulás és üdülési támogatás vezeti, ide tartozik a viszonylag ritkábban említett ruhapénz, illetve munkaruha-biztosítás is. Meglehetősen elterjedt még a költségterítés, amely leggyakrabban utazási költségekre vonatkozik. Ide érthető a gépkocsi-használat és az üzemanyagköltség-terítés is. A nyugdíjpénztári befizetések, továbbá az egészség- és egyéb biztosítások, valamint a különböző értékpapírok viszonylag magas említési aránya a béren kívüli juttatások különböző formáinak súlyában bekövetkezett változásra, az új típusú juttatások előretörésére is utalhat.

A béreken kívüli juttatások volumene egyáltalán nem elhanyagolható. A vállalatvezetők becslése alapján saját ágazatukban a bérekhez képest összesen 19%-nyi plusz juttatásról lehet szó, míg a magyar gazdaság egészét tekintve 24%-ról.

A magyarországi vállalatok vezetőinek véleménye szerint **meglehetősen elterjedt a magyar gazdaságban az értékesítés-szolgáltatás "tovább-számlázása"** az adófizetés időbeni elcsúsztatása céljából, valamint a veszteséges vállalkozások fenntartása egészen a csődeljárásig, és így **a kifizetések elodázása, végül elmaradása.**

Az előbbi tevékenységet, azaz a "tovább-számlázást" a vállalkozások 36%-a közepes mértékben tartja jellemzőnek a magyarországi gazdálkodásban. Egynegyedük szerint többnyire nem, 2%-uk szerint pedig egyáltalán nem jellemző ez a fajta gazdasági magatartás.

A veszteséges cégek fenntartásának gyakorlata valamivel elterjedtebb. A cégek relatív többsége, 41%-a azon a véleményen van, hogy ez a fajta gazdasági magatartás közepes mértékben jellemzi a magyar gazdaságot, míg valamivel több, mint egynegyedük ennél jellemzőbbnek tartja. 13% úgy vélekedik, hogy nagyon általános jelenségről van szó, és további 14% is viszonylag gyakori történetként ismert rá erre a jelenségre.

Összesen 27% azon vállalkozások aránya, amelyek meglehetősen elterjedtnek vélik a magyar gazdasági életben a veszteséges vállalatok fenntartását azzal a céllal, hogy majd a csődbe ment cég későbbi megszüntetésével bújjanak ki a fizetési kötelezettségek alól. Ugyanennyien vannak, amelyek ezt viszonylag ritka jelenségnek tartják. Ezek közül azonban egyik sem képviselte azt az álláspontot, mely szerint egyáltalán nem jellemző ez a gyakorlat a magyar gazdasági életre.

A vállalkozások becsléseinek átlaga alapján Magyarországon a cégek körülbelül fele (51%-a) lobbizik megrendelésekért. **A lobbitevékenység díja becslések szerint a megrendelés értékének valamivel több, mint egytizede lehet (11%-a).**

A megrendelések megszerzésének 23%-ában fordulhat elő tisztességtelenül nagy jutalék, míg közel

egyharmadában (28%-ában) egyéb gazdasági haszon nyújtása. Igaz azonban az is, hogy mindkét esetben meglehetősen nagy a bizonytalanság.

A piaci partnerek egymással kapcsolatos magatartásában megnyilvánuló **erőfölény** - a magyarországi vállalatok vezetői szerint - **elsősorban a fizetési határidők, valamint az ár meghatározásában jelenik meg**. A "túlerőnek", a gazdasági erőfölénynek ennél valamivel kisebb, de a közepesnél még mindig gyakoribb megnyilvánulása a megrendelés-bonyolítás és bizonyos kapcsolódó szolgáltatások kikényszerítése.

A fizetési határidők meghatározása szinte egyértelműen a gazdasági erő kérdése a magyar piacon. Ez derül ki a vállalatvezetők becsléséből, akiknek közel egyötöde (18%-a) teljesen általánosnak tartja ebben az esetben az erőfölénnyel való "visszaélést".

Csaknem ennyire gyakori az ár-diktálás is. A vállalatvezetők több mint fele általános jelenséggént írja le ezt a gazdasági magatartást. 37%-uk szerint az erősebb vállalat többnyire meghatározza az árakat, míg további 15%-uk szerint ez mindig így történik.

A megrendelés-bonyolítás esetében a vállalatvezetők szerint valamivel kevésbé számít a cégek ereje. Relatív többségük, négytizedük (39%-a) szerint közepes mértékben jellemző a magyar gazdaságra az erőfölénnyel történő visszaélés a megrendelés-bonyolítás esetén. Ennél kevesebb, 27% azok aránya, akik nagyobb súlyt tulajdonítanak a cégek erejének ilyen esetben.

Az erősebb vállalat magatartására legkevésbé a kapcsolódó szolgáltatások kikényszerítése jellemző. A vállalatvezetők alig egyharmada gondolja, hogy a vásárló-vevő kapcsolatrendszerben meglehetősen gyakori vagy teljesen általános lenne különféle kapcsolódó szolgáltatások erőfölénnyel történő kikényszerítése. Igaz, még kevesebben vannak azok - csak a cégek egynegyede (26%-a) -, amelyek szerint nem gyakori jelenség ez. Körülbelül ugyanekkora (27%-os) azok tábora is, melyek közepes mértékűnek tartják a kapcsolódó szolgáltatások kikényszerítését a magyar gazdasági életben.

A fekete foglalkoztatás elterjedtségét tekintve a vállalkozások jelentős különbséget érzékelnek a magyar gazdaság egésze és saját ágazatuk között. Míg általában csaknem **közepes mértékűnek**, addig saját ágazatukban kevésbé elterjedtnek **tartják** a bejelentés nélküli foglalkoztatást. Hasonló, bár valamivel kisebb különbség érződik a "zsebből" fizetés általános és ágazati elterjedtségének megítélésében is.

A vállalatvezetők csaknem fele (47%-a) közepes mértékben tartja jellemzőnek a magyar gazdaságra a fekete foglalkoztatást, míg egyharmaduk ennél kevésbé. Senki nem akadt viszont, aki az állította volna, hogy egyáltalán nem jellemző ez a fajta illegális gazdasági tevékenység a gazdaságra. A közepesnél jellemzőbbnek 16%-uk, míg teljesen általánosnak a cégek 2%-a tartja ezt a jelenséget.

Saját ágazatukat kevésbé tartják e téren "fertőzöttnek" a vállalkozások. Többségük szerint többnyire (33%) vagy egyáltalán nem (28%) jellemző tevékenység-csoportjaikban a fekete foglalkoztatás. Egynegyedük (26%-uk) véli úgy, hogy közepes mértékben fordulnak elő ilyen esetek saját ágazatukban, míg összesen egytizedük (11%-uk) jelzi, hogy ennél gyakrabban.

A gazdasági szervezetek 43%-a látja úgy, hogy a magyar gazdasági életet közepes mértékben jellemzi a "zsebből" fizetés. A cégek 31%-a szerint ez a fajta gyakorlat kevésbé intézményesült, ezzel szemben minden ötödik cég úgy véli, a közepesnél gyakoribb előfordulással számolhatunk.

Saját ágazatában a többség nem tartja jellemzőnek ezt a fajta illegális költség-csökkentő eljárást. A vállalkozások egyharmada (34%-a) szerint többnyire nem jellemző a "zsebből" fizetés saját ágazatukban, míg 23%-uk szerint ez teljesen lehetetlen. Minden negyedik cég (26%) tartja közepes mértékűnek a "feketén történő bérezés" elterjedtségét saját ágazatában, míg fele ennyien gondolják, hogy ennél jóval gyakoribb jelenségről van szó. Egytizedük szerint többnyire versenytársaikra jellemző ez a fajta magatartás, míg 4%-uk szerint teljesen általános gyakorlat ágazatukban a zsebből történő bérfizetés.

A "zsebből" fizetés szükséges feltétele, hogy legyen egy titkos kassza, aminek segítségével lehetőség nyílik ilyen típusú pénzmozgások megvalósítására (is). A cégek kétharmada vállalkozott arra, hogy megbecsülje, milyen gyakori lehet a második kassza alkalmazása a magyarországi vállalatok körében. Becsléseik átlaga alapján a

cégek 36%-a rendelkezhet ilyen "titkos" kasszával. A saját ágazatukban előforduló esetekről nagyobb arányban nyilatkoztak a megkérdezettek, ugyanakkor ott átlagosan kisebbre becsülték e megoldás arányát.

A számla nélküli forgalmazás arányát országos szinten az össz-forgalom egynegyedére becsülték a vállalkozások (23%-uk nem tudta megbecsülni), míg saját ágazatukban ennél lényegesen alacsonyabbra, 15%-osra.

A vállalatok időnként törvényes kötelezettségeik teljesítésének késleltetésével, vagy akár elmulasztásával igyekeznek saját aktuális gazdasági helyzetüket javítani. Általában elmondható, hogy a vállalatvezetők nem tekintik általánosnak ezt a jelenséget a magyar gazdasági életben. **Legnagyobb mértékben az iparüzési adók befizetésében jelentkezhetnek késések**, mulasztások. Minden ötödik cég közepesnél jellemzőbbnek tartja ezt a magyar vállalatok életére: 3%-uk szerint teljesen általános, 19%-uk szerint pedig többnyire jellemző az, hogy nem teljesítik időben az iparüzési adó befizetésének kötelezettségét.

Valamivel kevésbé jellemző, de **viszonylag gyakori az általános forgalmi adó és a társadalombiztosítási járulékok befizetésének elmulasztása, illetve késve teljesítése**. A vállalkozások 3%-a szerint teljesen általános, és további 10%-uk szerint többnyire jellemző a hazai gazdasági élet szereplőire, hogy nem igyekeznek határidőre befizetni az ÁFÁ-t. Több, mint egyharmaduk (35%-a) közepes mértékűnek ítéli ezt a fajta halogató magatartást.

A társasági adó megfizetésének elmulasztását vagy késleltetését csak a vállalkozások 8%-a tartotta a közepesnél jellemzőbbnek a magyar gazdaságban. 3%-uk szerint ez általános jelenség, míg 5%-uk szerint többnyire jellemző. Ezek véleményével áll szemben azon többség álláspontja, amely szerint többnyire (49%) vagy egyáltalán nem jellemző a magyar gazdasági élet szereplőire a társasági adó befizetésének elmulasztása vagy késleltetése.

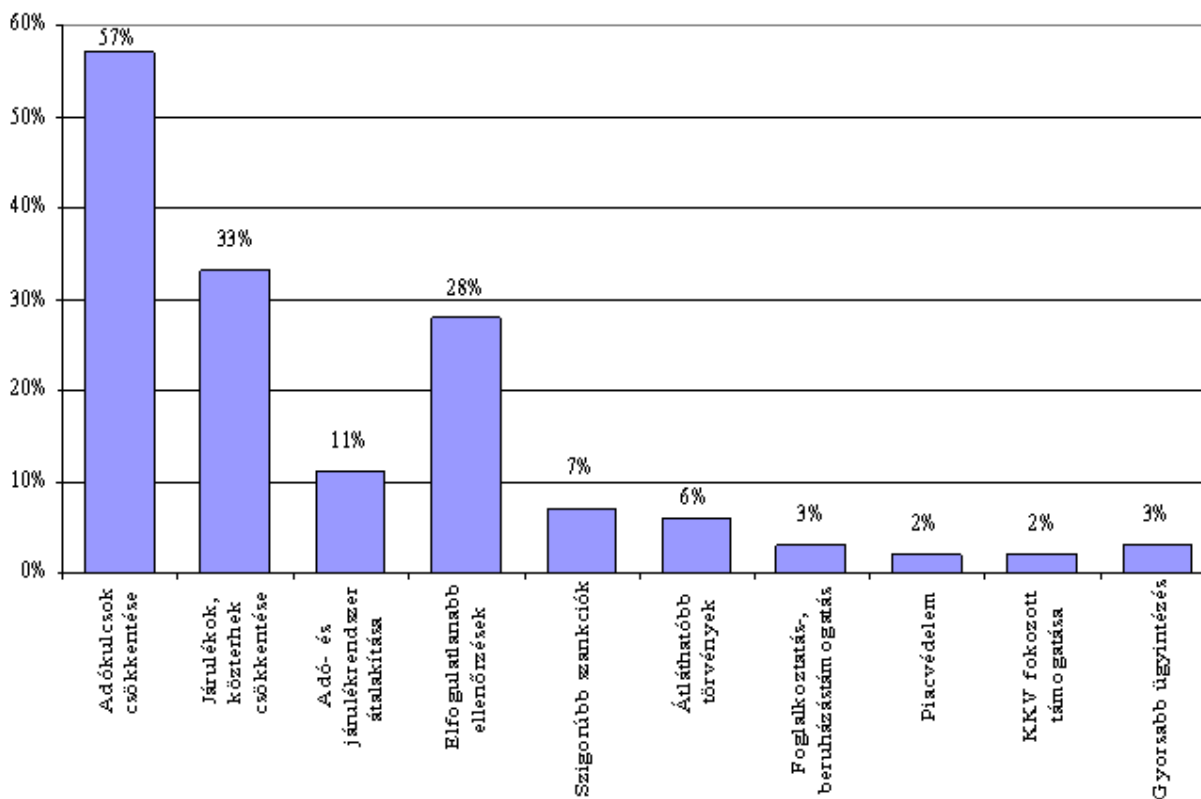
A vállalatok közül egyik sem gondolta, hogy általános gyakorlat lenne a banki hiteltartozások, illetve a foglalkoztatottak illetményének esetében a kifizetés késleltetése vagy elmulasztása.

A cégeknek csupán 4%-a vélekedik úgy, hogy a hiteltartozások visszafizetése esetében jellemző a késlekedés vagy mulasztás, és további 25%, hogy ez a magatartás közepes mértékben jellemzi a magyar vállalatokat.

A foglalkoztatottak illetményének visszatartása kétharmaduk szerint egyáltalán nem (23%), illetve többnyire nem (45%) jellemző. Csak minden ötödik cég állította, hogy ez a fajta magatartás közepes mértékben jellemző a magyar gazdasági élet szereplőire. 6%-uk szerint pedig, ha nem is általános, de többnyire jellemző.

A vállalkozások nemcsak a különféle hatóságokkal szembeni fizetési kötelezettségeik teljesítése során késhetnek, hanem egymás közti tranzakcióikban is. A cégek szerint **saját ágazatukban átlagosan 4,1, míg országos átlagban 4,9 hét lehet a vállalkozások egymással szembeni fizetési elmaradásának mértéke**.

2. ábra
A rejtett gazdaság visszaszorításának fontosabb módjai
(a vállalkozások szerint)

Forrás: ECOSTAT

Megjegyzés: Az egyes spontán válaszokat említők %-os aránya azok között, akik szerint visszaszorítható a rejtett gazdaság.

A vállalkozások kétharmada (68%-uk) úgy gondolja, hogy van lehetőség a rejtett gazdaság visszaszorítására, míg háromtizedük éppen ellenkezőleg vélekedik. Jelentős különbség van azonban a vizsgált ágazatcsoportok között: miközben a szolgáltató szektorban tevékenykedő vállalatok vezetőinek háromnegyede (76%-a) lát esélyt a rejtett gazdaság visszaszorítására, addig a termelő szféra válaszadóinak csak hat tizede (62%-a) vélekedik így.

Azon cégek, amelyek látnak lehetőséget a rejtett gazdaság visszaszorítására, elsősorban a vállalkozások terheinek csökkentésével, és csak másodsorban az ellenőrzések, illetve a szankciók szigorításával tartják visszaszoríthatónak az illegális gazdasági tevékenységek arányát.

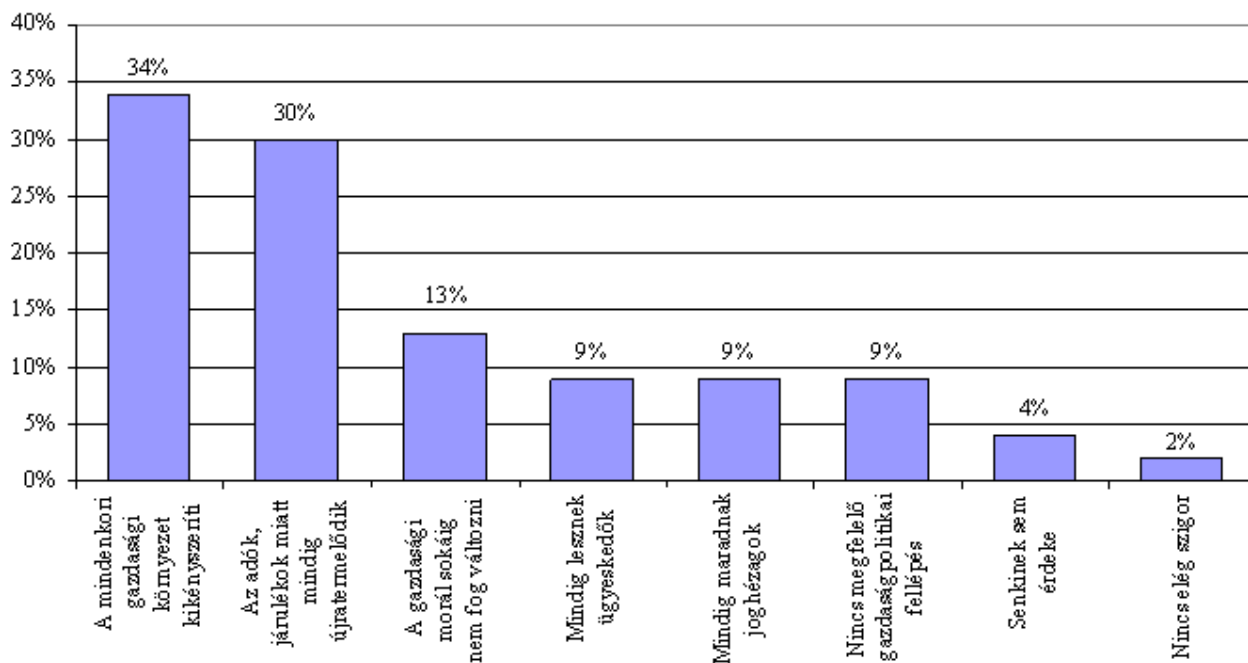
A rejtett gazdaság arányának **mérséklésére** lehetőséget látó vállalkozások többsége, **57%-a említette megoldásként javaslatai között az adókulcsok csökkentését,** míg 31%-uk a járulékok csökkentését tartotta fontosnak kiemelni. A vállalatok egy része azonban nem, vagy nemcsak a terhek csökkentését tartja fontosnak, hanem általában az adó- és járulérendszer átalakítását (11%), vagy az átláthatóbb, ritkábban változó gazdaság szabályozást, törvénykezést (6%).

Nagyobb mértékű ellenőrzésektől 17%-uk, elfogulatlanabb ellenőrzésektől 11%-uk várja a rejtett gazdaság visszaszorulását (már azon cégek között, amelyek ezt lehetségesnek tartják). További 7% azok aránya, amelyek nem, vagy nem csak a szigorúbb ellenőrzésektől, de a büntetési tételek emelésétől, azaz a gazdasági törvények megsértésének keményebb szankcionálásától is eredményeket vár.

A vállalkozások 4%-a a fizetési és az adómorál javulásától várja a rejtett gazdaság súlyának csökkentését, 2%-uk pedig a gyorsabb ügyintézésétől.

3. ábra
A rejtett gazdaság fennmaradásának fontosabb okai

(a vállalkozások szerint)

Forrás: ECOSTAT

A vállalatvezetők azon háromtizede, akik nem látnak lehetőséget a rejtett gazdaság visszaszorítására, választ adtak arra, hogy miért tartják ezt lehetetlennek: az egyik ok, hogy **a jelenlegi gazdasági környezet intézményesült feltételrendszere akadályozza a rejtett gazdaság visszaszorítását**. A leggyakrabban említett tényezők természetesen éppen azok, amelyeket az optimisták a befolyásolás legeredményesebb területeinek tartanak. Voltak cégek, amelyek nem a gazdaság szerkezetében, intézményi kereteiben, hanem a gazdasági élet szereplőinek magatartásában vélték felfedezni azt a tényezőt, amely megakadályozza a rejtett gazdaság visszaszorítását.

A rejtett gazdaság feltételezett megszűnésétől a vállalatok 54%-a nem várna változást saját nyereségességében, gazdálkodásának javulásában.

A vállalatoknak az az egynegyede, amelyik a rejtett gazdaság megszűnésétől nyereséget remél, átlagosan 31%-os nyereségnövekedést prognosztizál, míg az ez esetben veszteségtől tartók 21%-os nyereségcsökkenéssel kalkulálnak. **A rejtett gazdaság teljes visszaszorulásával - a vállalatvezetők prognózisa alapján - átlagosan 5%-kal nőhetne a vállalatok nyeresége.**

A vállalatvezetők többsége elítéli, károsnak tartja a rejtett gazdaságot, ugyanakkor jelentős részük a jelenlegi körülmények között megérti, elfogadja létét és adott esetben alkalmazkodik is hozzá. A cégvezetők egyötöde ki is mondja, amire sokan még utalnak is válaszaikban, nevezetesen, hogy a rejtett gazdaság jelenleg Magyarországon is szükséges rossz.

¹ Az ECOSTAT Gazdaságelemző és Informatikai Intézetben 1998-tól megkezdődött a rejtett gazdaság vizsgálata több szinten és több módszerrel is. (ehhez jelentős segítséget nyújtott az OTKA T-032637 sz. "A rejtett gazdaság alakulásának gazdaságpolitikai befolyásolhatósága, átfogó komplex számszerűsítése és prognosztizálhatósága ökonometriai modellekkel" témájú kutatási támogatása). Ennek során empirikus felvételeket is készítettünk 2001. Évtől kezdve. A lakosság körében végzett felvétel - amely eredményeit az ECOSTAT "időszaki közlemények sorozatának" XIX. köteteként jelentettük meg - után került sor a vállalkozások körében végrehajtott vizsgálatra, amely kutatás eredményeit foglalja össze jelen tanulmánykötet.

copyright: ECOSTAT 2000